

Bijlage 3

Integratie van migranten in Nederland

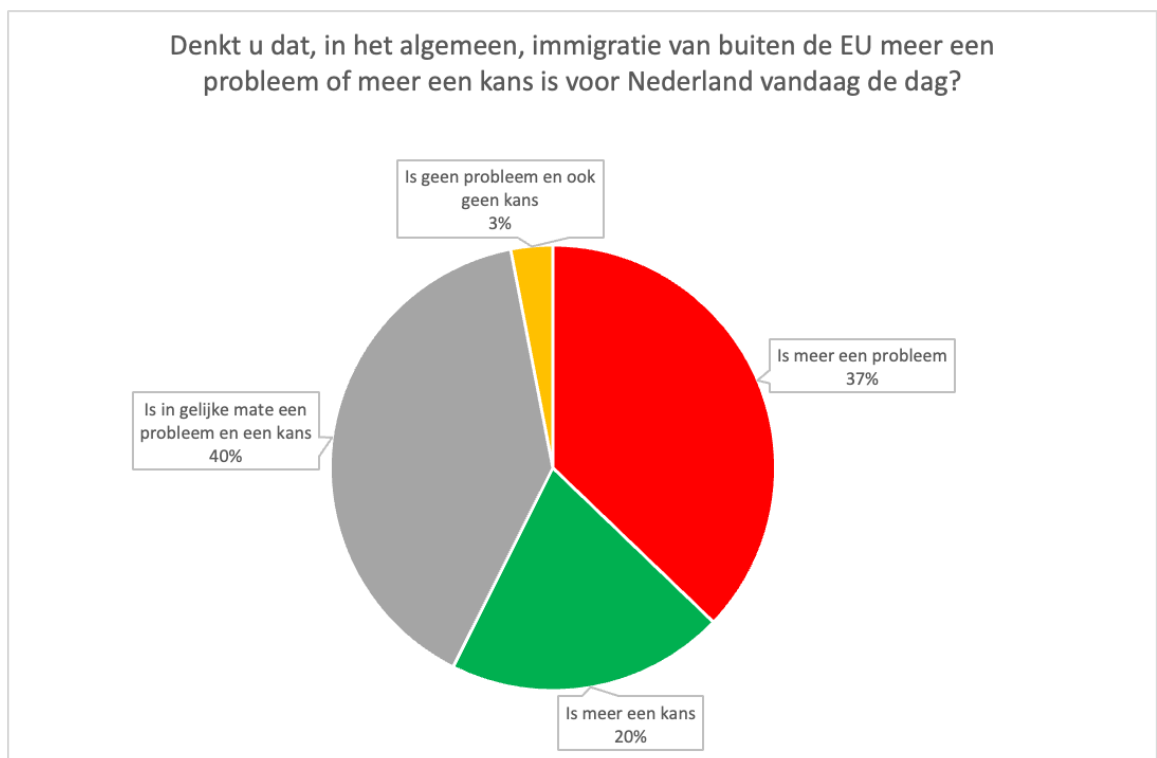
ADVIESRAPPORT AFGEWOGEN ARBEIDSMIGRATIE. GERICHT
ARBEIDSMIGRATIEBELEID VOOR BREDE WELVAART

In deze bijlage wordt op basis van twee recente surveys de integratie van migranten en de opvattingen daarover in beeld gebracht. Inzicht daarin kan behulpzaam zijn voor het vaststellen van indicatoren voor de maatschappelijke dimensie van brede welvaart. Het gaat enerzijds om de opvattingen die de Nederlandse bevolking heeft over integratie en anderzijds om de mate waarin migranten geïntegreerd zijn. De opvattingen van de Nederlandse bevolking zijn gebaseerd op Eurobarometer 96.2 die in 2020 onder een steekproef van 1.006 bewoners van Nederland is gehouden.¹ De mate van integratie van migranten is gebaseerd op het onderzoek Sociale Integratie van Migrant (SIM) uit 2020 van het Sociaal en Cultureel Planbureau. In dit onderzoek zijn 4.552 personen met een migratieachtergrond geïnterviewd. Het gaat om eerste en tweede generatie migranten uit Marokko, Turkije, Caribisch Nederland, Suriname, Polen, Somalië en Iran. Dat betekent dat de steekproef niet enkel arbeidsmigrant betreft maar ook mensen die vanwege asiel of gezinshereniging naar Nederland zijn gekomen. Daarnaast zijn 771 autochtone Nederlanders geïnterviewd. In deze notitie worden alleen migranten van de eerste generatie geanalyseerd; dat zijn er in totaal 3.309.

Opvattingen van de Nederlandse bevolking over integratie van migranten

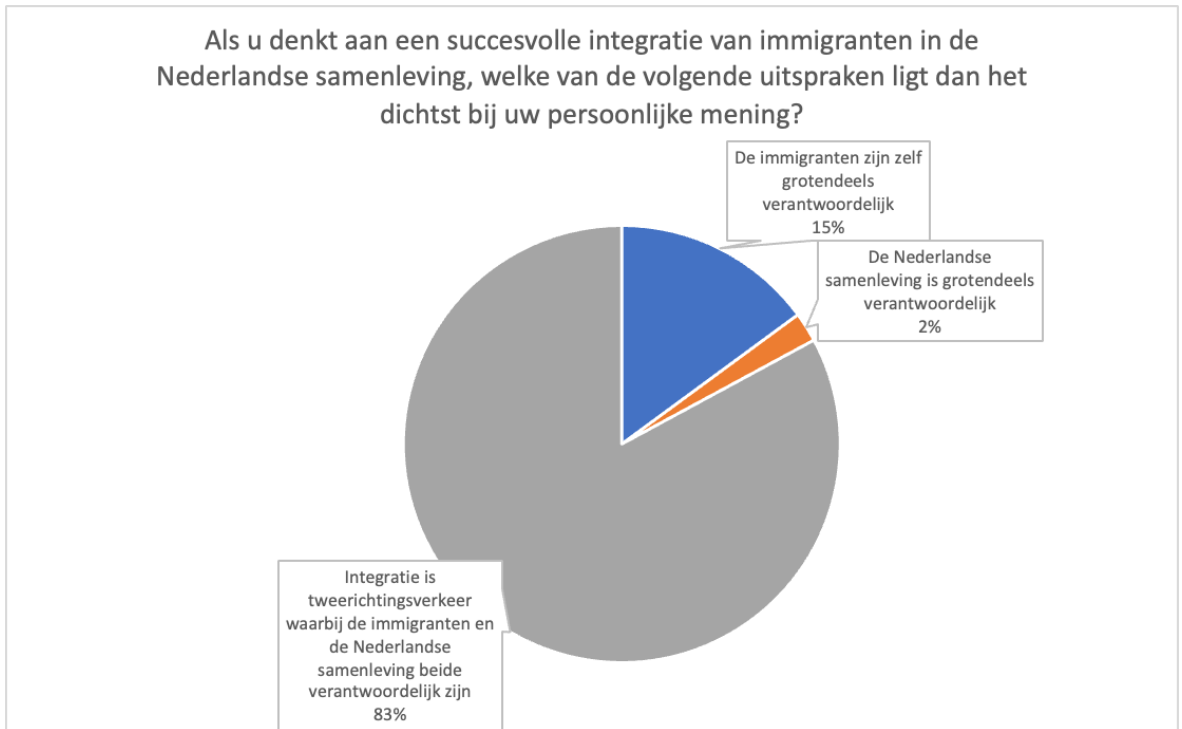
In de Eurobarometer 96.2 is een reeks van vragen gesteld over immigranten, "gedefinieerd als mensen die buiten de Europese Unie zijn geboren, die hun geboorteland hebben verlaten en op dit moment legaal in Nederland verblijven."

Gevraagd of immigratie van buiten de EU een probleem of een kans is voor Nederland, antwoorden twee op de vijf respondenten dat immigratie in gelijke mate een probleem en een kans is. Een op de vijf zegt dat immigratie meer een kans is en bijna twee op de vijf dat immigratie meer een probleem is.

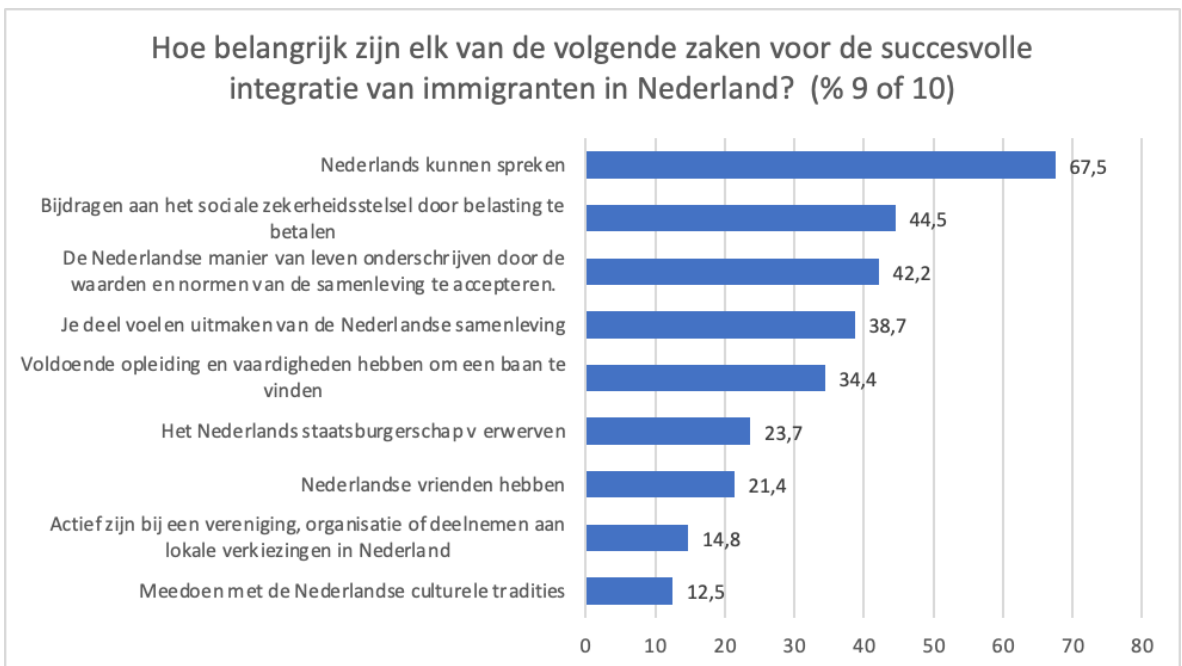

¹ Slechts 48 hiervan (4,8%) waren buiten Nederland geboren, zodat dit onderzoek waarschijnlijk niet representatief is voor in Nederland woonachtige migranten.

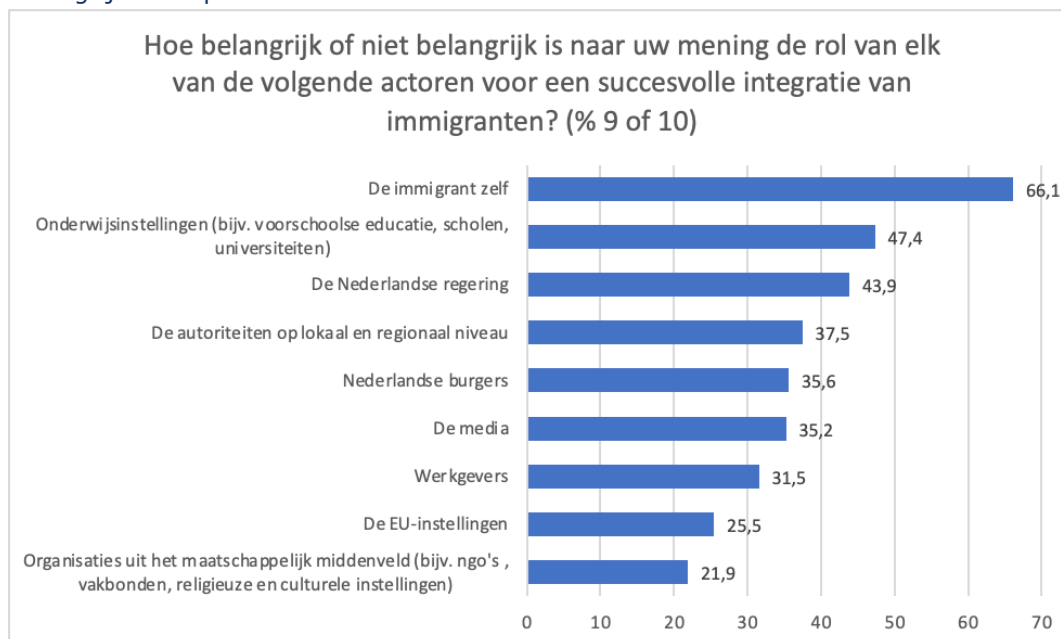
De overgrote meerderheid, meer dan vier op de vijf, vindt dat succesvolle integratie tweerichtingsverkeer is waarbij de immigranten en de Nederlandse samenleving beide verantwoordelijk zijn. 15% vindt dat immigranten zelf grotendeels verantwoordelijk zijn.

Wat is er volgens de Nederlandse bevolking nodig voor een succesvolle integratie? Veruit het belangrijkste wordt het 'Nederlands kunnen spreken' gezien. Op een schaal van 1 "helemaal niet belangrijk" tot 10 "extreem belangrijk" geeft meer dan twee derde een 9 of 10. Daarna volgen 'Bijdragen aan het sociale zekerheidsstelsel door belasting te betalen' en 'De Nederlandse manier van leven onderschrijven door de waarden en normen van de samenleving te accepteren', waaraan 42% tot 44% een 9 of 10 geeft.

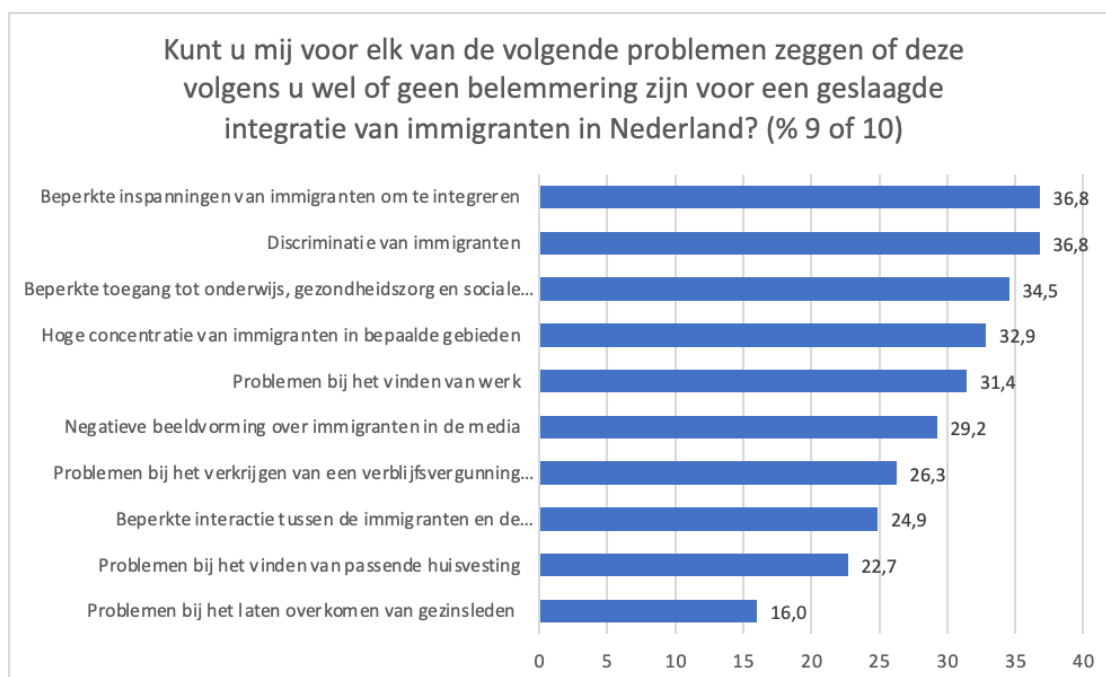

Er bestaat ook brede overeenstemming dat de migrant zelf hierbij de belangrijkste rol speelt: twee derde geeft hieraan een 9 of 10. Op flinke afstand volgen 'onderwijsinstellingen', 'de Nederlandse regering' en 'lokale en regionale autoriteiten'. Iets meer dan een op de drie vindt dat ook de Nederlandse burgers en iets minder dan een op de drie dat de werkgevers een zeer belangrijke rol spelen.

De opvattingen over wat de belangrijke belemmeringen zijn voor een geslaagde integratie van immigranten, lopen meer uiteen. Exact evenveel respondenten – ruim een op de drie – vinden dat 'Beperkte inspanningen van immigranten om te integreren' en 'Discriminatie van immigranten' enorme belemmeringen zijn. Deze twee opvattingen blijken positief met elkaar samen te hangen: ruim twee op de drie respondenten geven zowel aan de inspanningen van immigranten als aan discriminatie minimaal een 7 (de correlatie tussen beide antwoorden is 0,33).

'Beperkte toegang tot onderwijs, gezondheidszorg en sociale zekerheid', 'Hoge concentratie van immigranten in bepaalde gebieden' en 'Problemen bij het vinden van werk' worden iets minder vaak genoemd.

De integratie van immigranten in Nederland

In het SIM-onderzoek is een reeks vragen opgenomen om zowel de structurele als de sociaal-culturele integratie van immigranten in Nederland te onderzoeken.

We onderscheiden hier vijf indicatoren voor de mate van integratie, te weten de beheersing van de Nederlandse taal, de frequentie van contacten met 'autochtone' Nederlanders, opvattingen over de rol van mannen en vrouwen, opvattingen over homoseksualiteit en opvattingen over de vrijheid van meningsuiting, met name met betrekking tot godsdienst.² In onderstaande tabel staan de vragen die gebruikt zijn om deze indicatoren te construeren.

schaal	items	Cronbachs alpha
beheersing Nederlandse taal	Heeft u bij het lezen van kranten etc. moeite om de Nederlandse taal te begrijpen? Heeft u altijd, vaak, soms of nooit moeite met het schrijven in het Nederlands? Hoe goed spreekt u de Nederlandse taal?	0,80
contacten met Nederlanders	Hoe vaak komen autochtoon Nederlandse vrienden of burenen bij u op bezoek? Hoe vaak gaat u in uw vrije tijd om met autochtone Nederlanders? Hoe vaak heeft u contact met autochtone vrienden of kennissen? Hoe vaak heeft u contact met autochtone burenen of buurtgenoten? Hoeveel van uw goede vrienden hebben een autochtone Nederlandse achtergrond? Hoeveel van uw kennissen hebben een autochtone Nederlandse achtergrond?	0,79
gelijkheid man-vrouw	De man kan het beste de verantwoordelijkheid voor het geld hebben Voor jongens is het belangrijker dan voor meisjes om hun eigen geld te verdienen Beslissingen over grote aankopen kan de man het beste nemen Een vrouw moet stoppen met werken als ze een kind krijgt Mannen en vrouwen moeten huishoudelijk werk gelijk verdelen	0,80
tolerantie homoseksualiteit	Homoseks. mannen/lesbische vrouwen moeten leven kunnen leiden zoals zij willen Het is goed dat homoseksuelen met elkaar mogen trouwen Ik vind het een probleem als mijn kind een vaste partner heeft van hetzelfde geslacht Ik vind het aanstootgevend als twee mannen op straat hand in hand lopen	0,79
vrijheid van meningsuiting	Iedereen is vrij om te zeggen wat hij denkt, ook als een godsdienst wordt beledigd Iedereen is vrij om te zeggen wat hij denkt, ook als het kwetsend is	0,73

Vaak wordt ook deelname aan betaald werk als een indicator voor (structurele) integratie beschouwd. Wij zijn echter meer geïnteresseerd in de vraag of het hebben van betaald werk de verdere integratie bevordert en hanteren 'werk' daarom als een verklarende in plaats van een afhankelijke variabele. We onderkennen overigens dat het niet eenduidig is in welke mate werk integratie bevordert dan wel integratie de kans op werk vergroot.

² De drie opvattingen blijken nauwelijks met elkaar samen te hangen en zijn daarom niet samengevoegd tot één indicator voor de 'waarden en normen' van immigranten.

Voor elke indicator is een schaal van 0-10 geconstrueerd, waarbij een hogere score duidt op een sterkere mate van integratie. (Hierbij veronderstellen we dat 'liberale' opvattingen over de rol van vrouwen en mannen, homoseksualiteit en vrijheid van meningsuiting een indicatie zijn voor culturele integratie.)

Onderstaande tabel geeft de resultaten van een aantal lineaire regressieanalyses van de scores op de indicatoren voor integratie. De parameterwaarden geven aan hoeveel hoger of lager een bepaalde categorie op de betreffende indicator scoort dan de referentiecategorie. Alleen bij verblijfsduur (en verblijfsduur in het kwadraat) gaat het om het effect van een jaar langere verblijfsduur.

Bij zowel de beheersing van de Nederlandse taal als contacten met Nederlanders scoren migranten met werk, migranten die op jongere leeftijd naar Nederland zijn gemigreerd, hoger opgeleiden, migranten die langer in Nederland verblijven en migranten met een Nederlandse partner, het hoogst. Vooral Turkse en Poolse migranten beheersen de Nederlandse taal relatief slecht. Polen hebben wel relatief veel contact met 'autochtone' Nederlanders.

Werkenden, vrouwen, op jonge leeftijd gemigreerden,³ hoger opgeleiden en migranten met een Nederlandse partner hebben meer liberale opvattingen over de rol van vrouwen en over homoseksualiteit. Marokkanen, Polen en Somaliërs zijn conservatiever met betrekking tot de rol van vrouwen en Iraniërs liberaler. Marokkanen, Turken en Somaliërs zijn minder tolerant ten aanzien van homoseksualiteit. De opvattingen over de vrijheid van meningsuiting worden slechts in beperkte mate verklaard door de bekende kenmerken van de immigranten. Turken, Polen en Iraniërs en op jonge leeftijd gemigreerden zijn hierover het meest positief, vrouwen het minst.

³ Doordat de leeftijd in SIM alleen in categorieën van tien jaar beschikbaar is, kan de leeftijd waarop de immigrant in Nederland is gearriveerd alleen bij benadering worden bepaald.

Tabel 1. Lineaire regressie van de mate van integratie van immigranten

	beheersing Nederlandse taal	contacten met Nederlander s	gelijkheid man-vrouw	tolerantie homoseksua- liteit	vrijheid van meningsuiting
herkomstland (ref.=Suriname)					
Marokko	-1,95**	-0,22	-0,40*	-1,25**	-0,59
Turkije	-3,34**	-0,61**	0,09	-1,73**	0,88**
Caribisch Nederland	-0,59**	0,23	0,06	-0,10	0,32
Polen	-3,45**	0,39*	-0,40*	-0,36*	0,76*
Somalië	-1,39**	-0,21	-0,56**	-1,64**	-0,26
Iran	-2,16**	-0,01	0,46**	0,19	1,17**
werk (ref.=geen werk)	0,28**	0,19*	0,33**	0,11	0,22
vrouw (ref.=man)	-0,14	0,01	0,78**	0,32**	-0,55**
leeftijd bij immigratie (ref.= < 18 jaar)					
18-24 jaar	-1,56**	-0,64**	-0,47**	-0,46**	-0,24
25-34 jaar	-1,97**	-0,39**	-0,29**	-0,50**	-0,44*
35 jaar en ouder	-2,55**	-0,50**	-0,54**	-0,75**	-0,53*
opleidingsniveau (ref.=laagopgeleid)					
middelbaar opgeleid	0,87**	0,18*	0,41**	0,63**	0,05*
hoogopgeleid	1,18**	0,11*	1,08**	1,14**	0,06*
onbekend	-0,78**	-0,23	-0,14	0,13	0,71*
verblijfsduur in Nederland (jaren)	0,16**	0,04**	-0,01	-0,01	-0,04
verblijfsduur kwadraat/100	-0,21**	-0,03	0,03	0,02	0,04
Nederlandse partner	0,69**	1,08**	0,31**	0,72**	0,20
R ²	0,55	0,13	0,17	0,21	0,07
N	3189	2738	2920	2345	1510

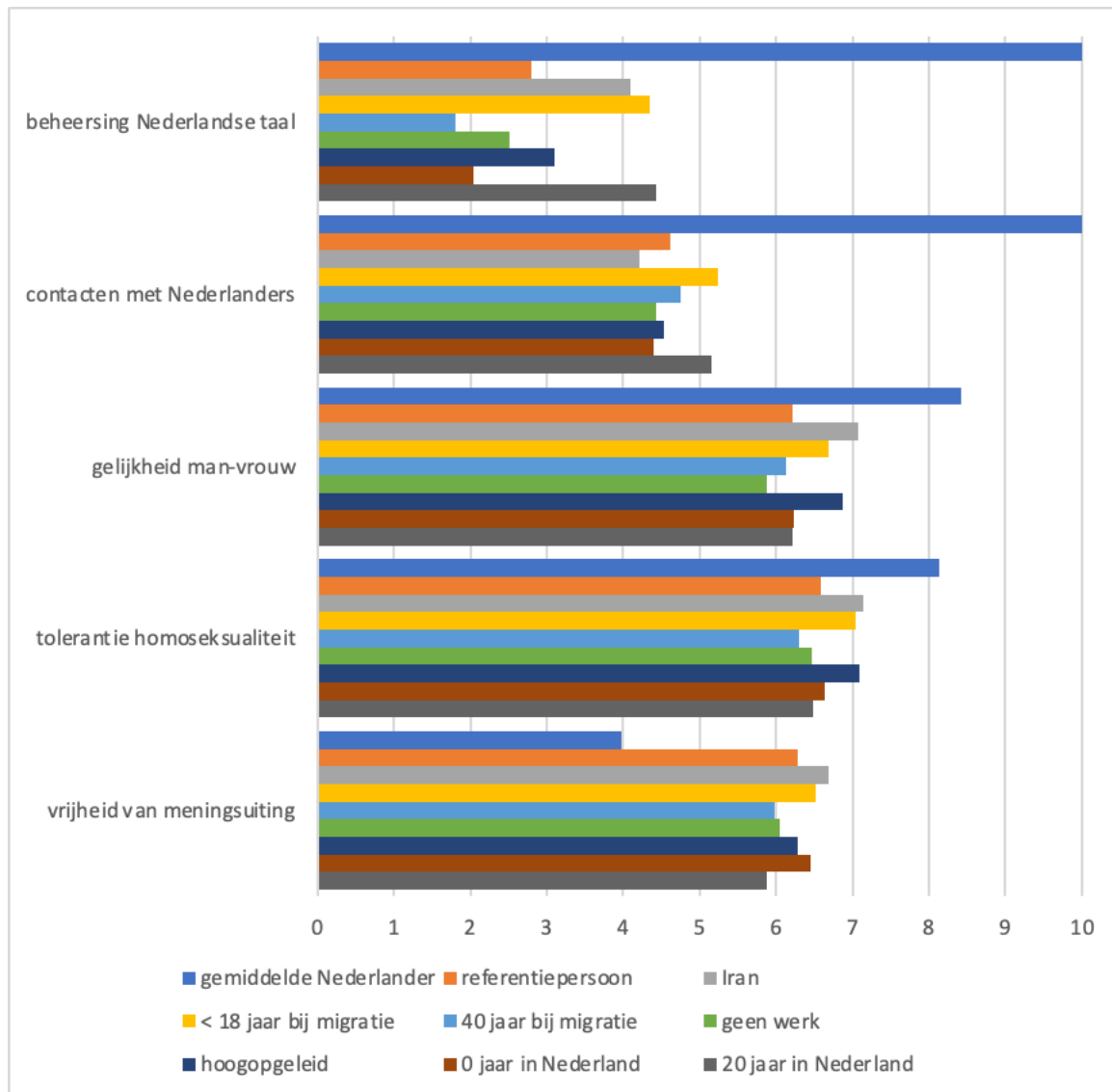
*Noot: ** p<0,01; * p<0,05*

Aan de immigranten die in Nederland werken is ook gevraagd hoeveel van hun collega's op het werk een autochtone Nederlandse achtergrond hebben. De antwoordmogelijkheden waren: 'niemand', 'sommige', 'de helft', 'veel' en 'allemaal'. Als we deze antwoorden aan de analyse toevoegen, blijken alleen werkende migranten van wie veel of alle collega's Nederlands zijn hoger te scoren op taalbeheersing, contacten met Nederlanders, de gelijkheid van mannen en vrouwen en tolerantie ten aanzien van homoseksualiteit dan niet-werkenden. Anders gezegd: werk waarbij men uitsluitend of voornamelijk met andere migranten werkt heeft geen positief effect op integratie.

Om het belang van de verschillende kenmerken voor de integratie van migranten te illustreren toont figuur 1 de geschatte score op de vijf indicatoren voor een aantal denkbeeldige migranten met specifieke kenmerken. Uitgangspunt vormt hierbij een Poolse man die vijf jaar in Nederland verblijft, bij aankomst 22 jaar oud was, middelbaar opgeleid is en geen Nederlandse partner heeft. We veranderen vervolgens steeds één van deze kenmerken: het herkomstland (Iran), de leeftijd bij migratie (jonger dan 18 jaar respectievelijk 40 jaar), geen werk, hoogopgeleid, net in Nederland gearriveerd en 20 jaar geleden gearriveerd. De scores worden

vergeleken met die van een 'gemiddelde' Nederlander. Bij de beheersing van de Nederlandse taal en contacten met Nederlanders veronderstellen we hierbij dat Nederlanders de maximale score van 10 behalen (hetgeen in de praktijk niet voor alle Nederlanders geldt), bij de drie opvattingen vermelden we de gemiddelde score van de Nederlandse respondenten in SIM 2020.

Figuur 1. Geschatte mate van integratie naar kenmerken van migrant en gemiddelde score voor autochtone Nederlanders

Noot: De referentiepersoon is Pools, man, heeft betaald werk, was 22 jaar bij migratie naar Nederland, middelbaar opgeleid, verblijft 5 jaar in Nederland, heeft geen Nederlandse partner.

De figuur laat zien dat de kenmerken van de immigranten het grootste effect hebben op de beheersing van de Nederlandse taal: Vooral het herkomstland, de leeftijd bij migratie en de verblijfsduur in Nederland hebben een groot effect. Bij de andere migratie-indicatoren zijn de verschillen tussen de migranten onderling veel kleiner.

Doordat de drie opvattingen over de rol van vrouwen, homoseksualiteit en vrijheid van meningsuiting ook aan de Nederlandse respondenten zijn voorgelegd, kunnen we ook nagaan hoe de opvattingen van immigranten verschillen van die van autochtone Nederlanders. In onderstaande tabel zijn Nederlanders als referentiecategorie genomen. Omdat bij Nederlanders de verblijfsduur geen betekenis heeft, is deze variabele niet opgenomen. Omdat

er voor Nederlanders geen leeftijd bij migratie is, nemen we voor alle respondenten in plaats daarvan de actuele leeftijd als verklarende variabele op.

Uit onderstaande tabel blijkt dat immigranten uit alle herkomstlanden meer conservatieve opvattingen hebben over de rol van vrouwen en homoseksualiteit dan autochtone Nederlanders. Ten aanzien van de vrijheid van meningsuiting zijn de verschillen minder eenduidig: Marokkanen zijn minder voorstander van vrijheid van meningsuiting, Caribische Nederlanders, Polen en Iraniërs juist meer dan Nederlanders.

Tabel 2. Lineaire regressie van de mate van de opvattingen van immigranten t.o.v. autochtone Nederlanders

	gelijkheid vrouw	man- tolerantie homoseksualiteit	vrijheid meningsuiting	van
herkomstland (ref.=Nederland)				
Marokko	-0,92**	-1,86**	-0,61**	
Turkije	-0,64**	-2,23**	0,22	
Caribisch Nederland	-0,39**	-0,33*	0,44*	
Suriname	-0,34**	-0,29*	0,10	
Polen	-1,25**	-1,19**	0,96**	
Somalië	-1,30**	-2,26**	-0,40	
Iran	-0,22*	-0,35**	1,16**	
werk (ref.=geen werk)	0,34**	0,22**	-0,06	
vrouw (ref.=man)	0,98**	0,52**	-0,73**	
leeftijd (ref.=35-44 jaar)				
t/m 24 jaar	0,34**	0,72**	0,51**	
25-34 jaar	0,12	-0,02	0,18	
45-54 jaar	-0,01	-0,28*	0,05	
55 jaar en ouder	0,08	-0,15	-0,38*	
opleidingsniveau (ref.=onbekend)				
laag opgeleid	0,16	0,20	-0,47*	
middelbaar opgeleid	0,50**	0,46**	-0,59**	
hoog opgeleid	1,22**	1,04**	-0,44*	
Nederlandse partner	0,30**	0,50**	-0,03	
R ²	0,19	0,22	0,07	
N	4952	4140	2532	